

Årsmelding 2005
Várdobáiki samisk senter

Jahkedieđáhus 2005
Várdobáiki sámi guovddáš

INNHold

1	INNLEDNING	3
2	BESKRIVELSE AV ORGANISASJONEN	4
2.1	ORGANISASJONSKART	4
2.2	ANDELSHAVERE	5
2.3	STYRET	6
2.4	MEDARBEIDERE	7
3	VÁRDOBÁIKI KULTURSENER	8
3.1	INFORMASJONS OG OPPLYSNINGSARBEID	8
3.2	NUORAIH SIDA UNGDOMSTILTAK	8
3.3	HELSEPROSJEKT	9
3.4	DELVIS FINANSIERTE, IKKE IGANGSATTE PROSJEKT	9
4	SAMISK SPRÅKSENER	10
4.1	TILTAK FOR BARN	10
4.2	SPRÅKKURS OG ANDRE KURS	11
4.3	SAMISKE NÆRRADIOSENDINGER	12
4.4	SPRÅKMOTIVERENDE KULTURARRANGEMENT	12
5	SAMISK DOKUMENTASJONSENER	13
5.1	INNSAMLING IDRETTSHISTORIE	13
5.2	STEINGRUE, RESTAURASJON/VEDLIKEHOLD	13
5.3	KVANDAHL PROSJEKTET	13
5.4	HISTORISK VANDRING OG SEMINAR.....	14
5.5	BYGNINGSVERN FORPROSJEKT	14
5.6	ANNET REGISTERINGSARBEID	14
5.7	MUSEUM	14
6	VÁRDOBÁIKI DUODJISENER	15
7	MÁRKOMÁNÁK SAMISK BARNEHAGE	15
8	VÁRDOBÁIKI KULTURHUS	15
9	ØKONOMI	16
10	EVALUERING I FORHOLD TIL VIRKSOMHETSPLANEN	16
11	SPESIELLE UTFORDRINGER I KOMMENDE PERIODE	16

Forside/Ovdasiidu: Fjøsgamme, Veggen i Evenes/Vieksegoahti, Veaggu Evenášši

1 Innledning

Várdobáiki samisk senter har i året 2005 hatt fortsatt fokus på senterets aktivitet og innhold. Arbeidet for revidering av byggeplaner og etablering av kulturhus er også satt i gang.

Várdobáiki har i 2005 arbeidet spesielt med å etablere aktivitet innenfor dokumentasjonssenteret. I tillegg har det vært arbeidet for å få økt driftstilskudd for å sikre senterets basisdrift. Mange planlagte prosjekt er gjennomført.

Senterets målsetting er å bidra til utvikling og bevaring av samisk språk, kultur og samfunnsliv, og bidra til økt forståelse og samarbeid. Várdobáiki arbeider i tråd med Sametinget og fylkeskommunenes målsettinger for samisk utvikling i regionen Nordre Nordland og Sør-Troms. Gjennom driftsstøtte og prosjektmidler til Várdobáiki er Sametinget og fylkeskommunene med og bidrar positivt i den enkelte sames hverdag i denne mangfoldige regionen.

Vi takker medarbeidere og samarbeidsparter for et aktivt år.

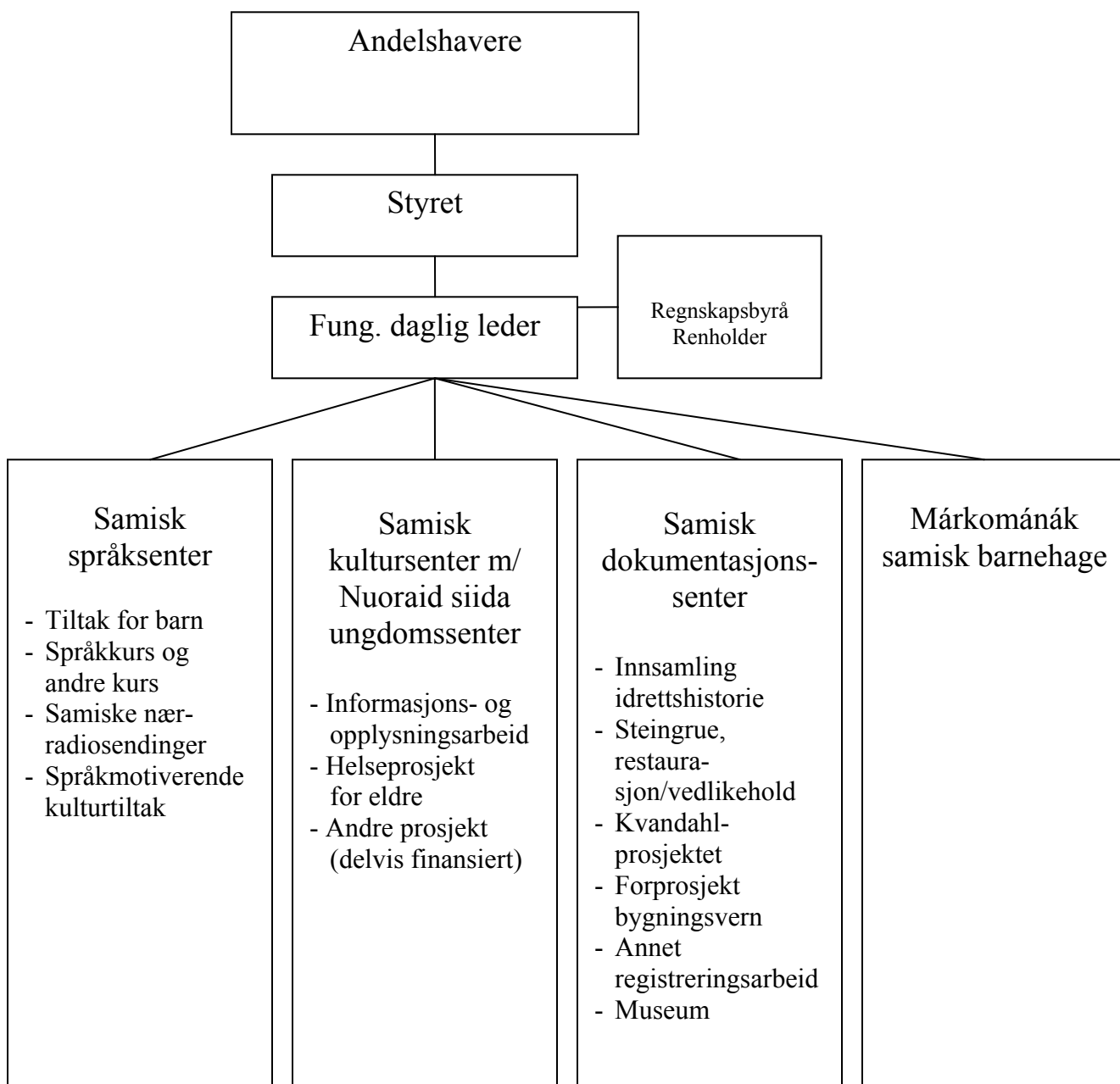
Årsmeldingen finnes på norsk og samisk på internett www.vardobaiki.no

Marit Einejord
Styreleder

Kjersti Myrnes Balto
Fung. daglig leder

2 Beskrivelse av organisasjonen

2.1 Organisasjonskart

2.2 Andelshavere

Hålogaland sameforening-SFF er kommet inn som ny andelshaver i 2005.
Øvrige andelshavere er som før:

Kommuner:

Ballangen kommune	Kr. 10 000
Evenes kommune	Kr. 25 000
Gratangen kommune	Kr. 5 000
Narvik kommune	Kr. 10 000
Salangen kommune	Kr. 2 000
Skånland kommune	Kr. 10 000
Tjeldsund kommune	Kr. 10 000

Sameforeninger:

Bálak sámii searvi/Ballangen sameforening (frittstående)
Bjerkvik og omegn sameforening-NSR
Hinnøy og omegn sameforening-NSR
Hålogaland sameforening-SFF
Lavangseidet og omegn sameforening
Loabakáiddi siida-SFF
Ofoten samiske forening
Salten sameforening-NSR
Samenes folkeforbund-SFF
Stuoranjárgga sámenuorak-NSR ungdomsforening i Evenes/Skånland

Andre lag og foreninger:

Boltås sanitetsforening
Harstad RV
Sandemark bygdeutviklingsselskap SABUS AS
Sárahká Sellju AL (utleier av barnehagebygg)
Skániid girjje AS (bokforlag)
Stuoranjárgga sámiiid duodji (samisk husflidslag)
Troms reindrifsamers fylkeslag-NRL

Rundt regnet 50 privatpersoner.

2.3 Styret

Marit Einejord ble gjenvalgt som styreleder på årsmøtet 15. april 2005 med Marit Myrvoll som hennes personlige varamedlem. Nye styremedlemmer valgt på årsmøtet 2005 er:

Styremedlemmer valgt i 2005:

Jardar Jensen, Evenes

Bjørn Inge Nylund, Bjerkvik/Narvik

Olav Andersen, Skånland

Personlige varamedlemmer:

Svein Berg, Skånland

Liv Andersen, Bjerkvik/Narvik

Arnold Paulsen, Gratangen

Styremedlemmer valgt i 2004:

Emma-Margret Skåden, Skånland

Ingolf Kvandahl (nestleder), Ballangen

Åse Solli, Bjerkvik/Narvik

Ole Johan Reinås, Evenes

Grete Amundsen, Ballangen

Jorunn Murberg Spaun, Harstad

Inger Anne Klemetsen flyttet fra området og ba seg fritatt fra vervet som styremedlem. Årsmøtet valgte Jorunn Murberg Spaun som varamedlem for Åse Solli.

Styret har holdt tre møter 15.02, 24.05 og 29.11. Styret har behandlet 26 saker.

Representasjoner

Styreleder Marit Einejord har

- lagt fram Várdobáiki dokumentasjonssenter for komité på Sametinget i forbindelse med Sametingets behandling av museumsmeldingen
- presenteret Várdobáiki for fylkesråd for kultur i Nordland
- representert Várdobáiki på Troms fylkeskommunes samekonferanse

Nestleder i styret Ingolf Kvandahl har

- representert Várdobáiki i arbeidsgruppe for duodjietablering i Bjerkvik. Det skal lages en rapport fra arbeidsgruppen
- deltatt på møte med fylkesråd for kultur i Nordland
- representert Várdobáiki på Nordland fylkeskommunes samekonferanse

Styremedlem Åse Solli representerte Várdobáiki på Kvandahl minnemarkering i Ballangen.

2.4 Medarbeidere

I 2005 har Várdoáiki hatt 34 medarbeidere med arbeidsavtaler/engasjement. Stillingene utgjør til sammen omtrent 7,5 årsverk. Av dette er det fire faste heltidsstillinger. Omsetningen er på ca 3,5 mill. kr.

For å ivareta ledelsesoppgaver ved Várdoáiki har leder ved språksenteret fungert som daglig leder ved Várdoáiki. Senteret har ikke formelt tilsatt daglig leder pga usikker driftsfinansiering.

Regnskapstjenester kjøpes som tidligere år eksternt fra regnskapsbyrå. Várdoáiki er med i ordningen med inkluderende arbeidsliv (IA-bedrift).

Representasjoner

Fung. daglig leder har deltatt i

- planarbeidet for kultursatsing i Evenes, Tjeldsund og Skånland (ETS)
- møte om kulturplan for Narvik kommune
- møte om Strategisk næringsplan for Ofoten
- møter med Márkomeannu samisk festival
- åpne møter om duodjietablering i Bjerkvik
- studiereise til Skotland i samarbeid med Evenes kommune
- møte med fylkesråd for kultur i Nordland

Fjøsgamme, Veggen i Evenes / Vieksegoahti, Veaggu Evenášši

3 Várdobáiki kultursenter

Várdobáiki deler sin virksomhet inn i fire deler: Språksenter, Kultursenter, Dokumentasjonscenter og Barnehage. I stor grad samarbeides det om alle tiltak. Ungdomssenteret, prosjekter og generelle kulturtiltak sorteres inn under kultursenteret. Várdobáiki utvikles etter de prioriteringer som styret legger til grunn fra blant annet innmeldte behov fra brukerne.

3.1 Informasjons og opplysningsarbeid

Várdobáiki har som tidligere år også i 2005 fungert som servicekontor for de som ønsker informasjon om samiske forhold i regionen, samt tilbudt samiske lag og foreninger og enkeltpersoner å bruke senterets infrastruktur, møterom, kopimaskin, nettilgang og annet. Samiske nyetablere har ved flere anledninger brukt tjenester fra Várdobáiki.

Informasjonsprosjekt vedrørende samemantallet

I forbindelse med at 2005 var valgår lyste Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) ut prosjektmidler til informasjonskampanjer. Várdobáiki gjennomførte et informasjonsprosjekt med hovedmål å få økt tilslutning til Samemantallet i krets 9 og 10 – Sør-Troms og Nordre Nordland. Delmålet var økt kunnskap om Sametinget og Sametingsvalget. Det er fortsatt stort potensiale for nyregistrering og stort behov for oppmerksomhet omkring samemantallet.

Prosjektet ble gjennomført ved at Várdobáiki hadde en forholdsvis stor annonse inne i flere aviser. Annonsen var formet som et tilbud om hjelp til registrering i samemantallet. I annonsen ble det invitert til å ta kontakt med Várdobáiki for å bli videreføret til slektsforsker som kunne bistå med å finne ut om språkkriteriet for innmelding til samemantallet er oppfylt. I tillegg fikk Várdobáiki omtale i media – blant annet i samiske TV-nyheter. Prosjektet var i sin helhet finansiert av KRD. Det er laget egen rapport fra prosjektet.

3.2 Nuoraid siida ungdomstiltak

Nuoraid siida er et ungdomstilbud med aktiviteter i gamle Trøssemark skole i Skånland kommune. Tilbudet ble etablert i 2002 på prosjektbasis og har vært videreført som en fast del av Várdobáikis drift. Målsettingen er å ha et treffsted som bidrar til å styrke samisk ungdoms identitet og motivasjon til å lære samisk. Nuoraid siida er et treffsted som samler forskjellig ungdom, både blant de som allerede har begynt sin prosess med å ta tilbake samisk språk og andre som ikke har det. Vi mener at ved at ungdom bruker et samisk ungdomstilbud får de en sterkere bevissthet i forhold til sin samiske identitet og det fører med en positiv holdning til samisk språk og kultur.

To prosjektmedarbeidere i deltidsstillinger har ansvar for drift av Nuoraid siida med 6 timers åpningstid pr uke. Grunnet renovering i lokalene der Nuoraid siida holder til var Nuoraid siida stengt i 2 mnd våren 2005. Nuoraid siida var brukt som øvingslokale for Teaterprosjektet som ble gjennomført på våren/sommeren 2005.

Kurs og aktiviteter i regi av Nuoraid siida

I samarbeid med Skånland videregående skole har Várdobáiki Nuoraid siida arrangert kurs i skinnberedning og bensløyd for ungdom.

Tiltakene var delvis finansiert ved hjelp av Samisk studieforbund (SOL).

Som et tilbud innenfor åpningstidene for Nuoraid siida har vi hatt koftesøm som aktivitet. Her er flere ungdom i gang med å sy seg egen kofte eller luhkka.

3.3 Helseprosjekt

Helseprosjektet som Várdobáiki startet opp i 2004 ble avsluttet i februar 2005. Det er laget egen rapport for prosjektet. Våren 2005 fikk Várdobáiki tilskudd til et nytt helsereelatert prosjekt. Dette prosjektet avsluttes tidlig i 2006.

Prosjektet har hatt en prosjektleder i 50 % stilling. Under dette prosjektet var det gitt tilskudd til to satsingsområder; helsetreff og videreutvikling av nettverk for helsearbeidere. Helsetreff har vært et tilbud spesielt tilpasset den eldre målgruppa. Treffene er gjennomført en gang pr mnd. På hvert treff har det vært nordsamisk lesetrening, trim, et foredrag med tema relatert til helse og salg av tradisjonell mat. Helsetreffene er blitt svært godt mottatt av målgruppa og det er sterke ønsker om at tilbudet kan fortsette. Prosjektleder har ved flere tilfeller blitt oppfordret til å fortelle om treffene. Modellen med temabaserte treff er en modell som Várdobáiki ønsker å følge opp. Prosjektene har vært finansiert over Sametingets midler til helsereelaterte tiltak. Det vil bli laget egen rapport fra prosjektet.

3.4 Delvis finansierte, ikke igangsatte prosjekt

Várdobáiki søker kontinuerlig om midler til små og store prosjekt innenfor språk, kultur og museumsarbeid. Nordland fylkeskommune har gitt delfinansiering til et samisk infoskriv, en kulturkoffert og skrivekurs med flere prosjekt. Tiltakene beskrives i kommende årsmeldinger når de er gjennomført.

Várdobáiki har fått flere innspill med ønsker om at Várdobáiki involverer seg i utdanning på universitets- og høghskolenivå, forskning- og utviklingsarbeid i forhold til samiske pasienter og markasamisk befolkning generelt sett, slektsforskning og dokumentasjon av samarbeid over landegrensene og samarbeid ut til Vesterålen/Lofoten. På grunn av begrensede ressurser og ikke tilgjengelige prosjektmidler på disse feltene har senteret ikke hatt anledning til å prioritere alle.

4 Samisk språksenter

Språksenteret har som mål å bidra til revitalisering av samisk språk i vårt område og har i løpet av året startet og gjennomført en rekke tiltak med språkrevitalisering som mål. Tiltakene rettes mot forskjellige brukere i forskjellige aldersgrupper og med forskjellig språkkompetanse. Noen tiltak har språkmotivering både som middel og mål mens andre tiltak har direkte kompetanseøkning som mål. Herunder er en oversikt over gjennomførte tiltak med kort informasjon om tiltaket. For noen tiltak er det lagt egne rapporter. Várdobáiki sender årlig egen rapport til Sametinget om språksenterets drift og aktiviteter.

4.1 Tiltak for barn

Várdobáiki samisk språksenter har satset aktivt på å arbeide med språkopplæring for barn i både førskole og skolealder. Vi har gjennomført forskjellige prosjekt med språklæring som hovedmål og gjennom dette skapt flere gode læringsarenaer.

Teaterprosjekt i samisk barnehage

Teaterprosjektet som ble gjennomført i 2005 var svært vellykket. Det er skrevet egen rapport for prosjektet. Prosjektet ble finansiert gjennom eksterne midler fra Sametingets kulturavdeling. Teaterprosjektets formål var å få de barna som har samisk som hjemmespråk til å bruke språket også i barnehagen, samt å få barn uten samisk som hjemmespråk til å bruke enkelte ord og uttrykk, samt synge og spille på samisk. Vi har erfart at teater er en god metode for å få barn til å ta i bruk et annet språk enn det de til vanlig bruker i gitt situasjon.

Spesielt språksatsings prosjekt i barnehagen

For å ha mulighet til å sette inn ekstra samisktalende ressurser som skal ha fullt fokus på samisk språk initierte vi et språkprosjekt hvor det var lagt inn flere tiltak. Et av tiltakene var ekstra samisktalende medarbeider som i utgangspunktet skulle snakke kun på samisk. Dette prosjektet startet opp straks teaterprosjektet var avsluttet. Gjennom dette prosjektet har det vært lagt særlig fokus på samisk språk og samisk har vært brukt som daglig samtalspråk blant ansatte. Uten en ekstra ressurs ville dette ikke vært mulig innenfor de rådende forhold. Prosjektet anses som avgjørende for at barnehagen kan fremstå som en samiskspråklig barnehage. Det er viktig å følge opp med lignende tiltak for å bygge videre på erfaringene og kompetansen som nå er opparbeidet. Prosjektet var finansiert gjennom Sametingets midler til samiske barnehager. Egen rapport for prosjektet.

Teater- og sangaktiviteter

For å bygge videre på gode erfaringer fra teaterprosjekt i barnehagen startet vi også opp et teaterprosjekt for barn på fritiden. Prosjektet ble gjennomført i fra juni til august og samlet 15 deltaker fra 5 til 14 år. Teaterprosjektet resulterte i forestilling på samisk under Márkomeannu. Teateret ble svært godt mottatt blant tilskuerne og var en god opplevelse for skuespillerne. For å gjennomføre prosjektet var det engasjert to ungdommer samt en medarbeider som kom inn som et samarbeid med Aetat. Det er laget egen rapport fra prosjektet. Prosjektet ble finansiert gjennom eksterne tilskudd fra Sametingets kulturavdeling, Nordland fylkeskommune samt driftmidler fra Troms fylkeskommune til Várdobáiki.

Språktiltak i Sandemark og Bjerkvik

Det er få samiskspråklige arenaer i regionen. Når det også er få hjem som har samisk som hjemmespråk er det viktig å etablere flere arenaer hvor det er naturlig å bruke samisk.

Várdobáiki har vært opptatt av å etablere arenaer for barn og unge hvor det snakkes samisk språk.

Tiltaket i Sandemark ble startet opp i 2004 og har vært under videreutvikling i 2005. Tilbudet innebærer styrte aktiviteter 1 til 2 ganger i uken for barn i og utenfor gamle Sandemark skole.

Tiltaket har vært godt besøkt. Det fungerer også som et treffsted mellom generasjoner. Det anses som viktig for overføring av tradisjoner og kunnskap i tillegg til at det skapes samhold. Dette er det eneste samiske tiltak utenom skole i denne delen av Skånland kommune og det er godt grunnlag for videreføring av tiltaket. Det har vært gjort forsøk på å starte tilbud til litt større ungdom og det vil fortsatt videreutvikles.

Várdobáiki startet opp et språktiltak i Bjerkvik høsten 2005. Tiltaket var ment blant annet å være en arena hvor barn som har samisk på skolen kunne få prøve ut det de lærer på skolen. Tilbudet er etablert i et kontorbygg i sentrum. Det har vært forholdsvis liten oppslutning om tiltaket og det vil evalueres med tanke på eventuell oppfølging.

Språkbud og samarbeid med grunnskolens samiskundervisning

Várdobáiki har hatt medvirkende rolle i tilrettelegging av 3 språkbud for samiskundervisning for grunnskoleelever fra skoler i Harstad, Skånland, Evenes og Narvik. Samarbeidspartnere har vært lærerteamet i Skånland, Evenes og Harstad samt Foreldreforeningen for samiskundervisning.

4.2 Språkkurs og andre kurs

En viktig del av Språksentrenes virksomhet har vært og er kursvirksomhet, enten alene eller i samarbeid med andre. Her er en oversikt over språkkurs i 2005.

Bjerkvik - innføring i samisk 2

Begynnerkurs i samisk er gjennomført med delvis bruk av tolærersystem. Kurset ble avbrutt av sommerferie og startet opp med en avsluttende del på høsten. 11 deltakere ved start. Fem gjennomførte første del, tre kursdeltakere fulgte andre del til avslutning. Finansiert ved hjelp av Samisk studieforbund (SOL).

Harstad – innføring i samisk 1

Begynnerkurs i samisk gjennomført med 9 deltakere som fullførte kurset. Finansiert via Samisk studieforbund (SOL).

Evenes - innføring i samisk

Begynnerkurset hadde 11 påmeldte. 10 startet opp. Fem kursdeltakere gjennomførte kurset. Finansiert via Samisk studieforbund (SOL).

Ballangen - innføring i samisk

Begynnerkurset ble gjennomført som et samarbeidsprosjekt med Bálák sámisearvi (Ballangen sameforening) som lokal arrangør og praktisk ansvarlig. Finansieringen var ordnet i samarbeid med Bálák sámisearvi.

Evenes/Skånland - Lesekurs for eldre samisktalende

Lesekurs i nordsamisk moderne skriftspråk gjennomført i forkant av helsetreff en gang pr mnd. Alle som deltar på helsetreff er deltakere på lesetreningen gjennomsnittlig 20-25 deltakere. Hver lesetreningsøkt har vart i om lag 20 minutter. Det er stor fremgang hos de eldre. Flere og flere gjør forsøk på å lese under lesetreningen.

4.3 Samiske nærradiosendinger

Várdobáiki tok i 2004 initiativ til gjenoppstart av samiske nærradiosendinger i ETS-lokalradioen. Det har vært etablert en egen samisk redaksjon, men det er klart behov for at Várdobáiki tar et sterkt tak i forbindelse med administrering av frivillige lag og foreninger som lager sendinger. Várdobáiki har også laget noen program. Redaksjonen ønsker en enda sterkere medvirking fra Várdobáiki sin side. Samiske radiosendinger er viktige både for lyttere og de som lager programmene og er et godt supplement til NRK Sámi Radio sine nasjonale samiske sendinger. Nordland fylkeskommune har bidratt til finansiering av programarbeid.

4.4 Språkmotiverende kulturarrangement

Som et ledd i å motivere barn og unge til å ta tilbake samisk språk synes Várdobáiki det er viktig at det tilbys samiske kulturtilbud. Várdobáiki har i løpet av året stått som lokal arrangør for teaterforestillinger med Beaivváš Sámi Teáhter og Sámi Teáhter fra Kiruna.

- Spesiell byggeteknikk, fjøset på Gallogiedde
- Sierra huksenmákke, Gállogietti vieksi

Samisk Dokumentasjonssenter

Samisk historie i regionen er lite dokumentert og Várdobáiki vil gjennom dokumentasjonssenteret satse på å samle inn, registrere, dokumentere, bevare og formidle regional samisk historie. Vi har ikke hatt noen fast bemanning under dokumentasjonssenteret, men vi har gjennomført flere prosjekt.

4.5 Innsamling idrettshistorie

For å ivareta kulturhistorie vedrørende idrettstradisjon i de samiske markebygdene i Evenes og Skånland har vi gjennomført et prosjekt hvor det er gjort intervjuer og samlet inn en del informasjon om idrettslag i markebygdene. Innsamleren tok for seg seks forskjellige idrettslag.

Etter innsamlingen har vi arbeidet med stoffet for å klargjøre det for publikum. I første omgang som en ren avskrivning av intervjuene. Neste etappe blir bearbeiding med tanke på utgivelse. Prosjektet er gjennomført i samarbeid med Skániid girjje (samisk bokforlag) og er delvis finansiert ved ekstra tilskudd fra Sametingets kulturavdeling.

4.6 Steingrue, restaurasjon/vedlikehold

Etter ønske fra eier har Várdobáiki gjennomført et restaureringsprosjekt for å restaurere og sikre en gammel, spesiell gråsteingrue fra 1850 i Sandemark i Skånland kommune. Gården var tidligere registrert av Randi Sjølie fra Sametinget. Fjøset er automatisk fredet og måtte vedlikeholdes for å bevare sin verdi. Første del av restaureringen ble gjennomført høsten 2005. Arbeid på den delen av pipen som er over taket gjenstår. Restaureringen er støttet av Sametingets kulturminneavdeling. Det vil bli skrevet egen rapport fra prosjektet.

4.7 Kvandahl prosjektet

Henrik Kvandahl fra Ballangen i var lærer, samepolitiker og forfatter. Han var en de samepolitiske pionerer med sin aktivitet tidlig på 1900 tallet. Bevaring og formidling av historie knyttet til Kvandahl er viktig både fra et lokalt og et allsamisk perspektiv.

Kvandahl skrev Samenes historie bind I-III, publiserte bøkene Stállu I-II og etterlot seg en stor samling bøker utgitt av andre, og eget upublisert materiale. Blant upublisert materiale er samisk folkeminnesamling fra 1923 med blant annet en del samiske stedsnavn fra området. Skrifter og annet som er i familiens eie (avisutklipp, almanakker, originalmanuskript og personlige ting) er over to generasjoner spredt blant mange familiemedlemmer.

Várdobáiki tok i samarbeid med Kvandahls etterkommere initiativ til et prosjekt for å registrere og samle historisk materiale vedrørende Henrik Kvandahl. Prosjektet startet våren 2005 og det som var samlet inn ble presentert inn på markeringen av Kvandahls 140 års fødselsdag i juni. Prosjektet fortsatte ut 2005 med videre innsamling og registreringer. Dokumenter og annet som er samlet inn er lagret i brannsikert arkivskap på gården Kalvåsen der han bodde. Videre planer er at Kvandahls våningshus skal gjenreises og at innsamlet materiale gjøres tilgjengelig for publikum der.

Prosjektet ble finansiert ved hjelp av Nordland fylkeskommune og Sametinget. Det er skrevet egen rapport for prosjektet.

4.8 Historisk vandring og seminar

I forbindelse med Márkomeannu samiske festival arrangerte Várdobáiki en historisk vandring med guide fra fylkesgrensen Nordland/Troms til Gállogieddi samisk friluftsmuseum langs gamle ferdselsårer. Seminar om lokal samisk historie ble holdt på Lavangseidet grendehus med tre tema; bosetting, kombinasjonsnæringer samt folketall og etnisk sammensetting i Ofoten 1701-1801. Omlag 50 deltakere og god tilbakemelding både fra lokalbefolkning og tilreisende.

4.9 Bygningsvern forprosjekt

Várdobáiki har gjennomført et forprosjekt for bygningsvern. Gjennom forprosjektet ble det laget en grundig prosjektbeskrivelse for et 2-årig bygningsvernprosjekt. Vi arbeider nå med å få finansiert prosjektet. I tillegg har vi initiert et lignende prosjekt for gjenstandsvern.

4.10 Annet registreringsarbeid

Várdobáiki samarbeider med Aslaug Olsen om slutføring av hennes dokumentasjon av registreringsarbeide som er gjennomført i Snubba og Osmark i Evenes.

4.11 Museum

Várdobáiki har igangsatt et arbeid for å ta tak i museumsutviklingen i vår region og arbeidet aktivt med utviklingen av Várdobáiki dokumentasjonsenteret som en sentral aktør i museumsarbeidet. Várdobáiki deltar i Samisk museumsforum og er i kontakt med Gállogieddi samisk friluftsmuseum og Evenes kommune vedrørende en sterkere rolle i drift av det markasamiske museet. Styret har drøftet samisk museumsutvikling på nasjonalt plan og sett behovet for oppretting av en femte samiske museumsregion.

Várdobáiki har laget et visjonsdokument for Kvandahl museum. Visjonsdokumentet ble laget etter befaring på hustomten samt møte med Ingolf Kvandahl på Kalvåsen i Ballangen

*Čážehat ja vuoddagat, Gállogieddi
Gamle brukskomager med band, Gallogiedde*

Várdobáiki duodjiserter

I tråd med tidligere planer har Várdobáiki startet arbeid med etablering av duodjiserter. Det ble avholdt åpent folkemøte 17.mars 2005 i Bjerkvik om duodjeetablering. Det var god deltakelse på møtet.

Det ble laget en arbeidsgruppe som har avholdt flere møter for å legge grunnlaget for duodje-etablering. Arbeidsgruppen har blant annet møter med Narvik kommune. Det skal legges frem rapport fra arbeidsgruppen.

Bjerkvik - innføringskurs i bandvev

I samarbeid med foreningen Nissonolbmojoavku i Bjerkvik har Várdobáiki arrangert innføringskurs i grindvev i Bjerkvik. Det var 8 deltakere på kurset og kurslærer kom fra svensk side. Kurset ble finansiert ved hjelp av Samisk studieforbund (SOL).

5 Márkománák samisk barnehage

Samisk barnehage ligger i Planterhaug i Skånland kommune og har barn fra Evenes og Skånland. Barnehagen har som formål å revitalise samisk språk og skape trygghet og tilhørighet til samisk kultur. Barnehagen har 18 plasser for barn fra 0-6 år, og har i 2005 hatt et belegg på 15-16 plasser, både heltids- og deltids plasser. Barnehagestyrer under utdanning står for daglig drift i barnehagen sammen med to assistenter. Barnehagen har et samarbeidsutvalg med representanter for foreldre, ansatte og Skånland kommune. Olav Andersen representerer Várdobáikis styre i barnehagens samarbeidsutvalg.

Várdobáiki har siden oppstart av barnehagen fokusert spesielt på språkutviklings arbeid og har i nært samarbeid med Samisk språksenter gjennomført spesielle prosjekt for å på den måten få til bedre grunnlag for språkopplæring i barnehagen. Márkománák samisk barnehage har deltatt med to ansatte i Sametingets program for kompetanseheving i spesialpedagogikk. Barnehagen finansieres på samme måte som andre private barnehager med statsstøtte, kommunal støtte og foreldrebetaling. Márkománák får i tillegg særtilskudd for samiske barnehager fra Sametinget.

6 Várdobáiki kulturhus

Várdobáiki har i 2005 kommet nærmere arbeidet for realisering av kulturhus. Styret har befart og vurdert tomme bygg for mulig leieavtale. Styret har hatt en arbeidsgruppe i arbeid som har utredet alternative bygg for kjøp, og vurdert et mulig objekt. Várdobáiki har søkt om midler, og fått midler til tilpassing av eksisterende byggeplaner og startet dette arbeidet på tampen av 2005.

Sametinget leier kontor hos Várdobáiki og senteret har hatt samtaler med samiske institusjoner om samlokalisering, deriblant Senter for samisk helseforskning og NRK Sámi Radio. Økt aktivitet i Várdobáiki i 2005 har ført til at prosjektmedarbeidere i har måttet benytte hjemmekontor eller møterom som kontor, noe som ikke er tilfredsstillende.

7 Økonomi

Várdobáiki har arbeidet målrettet og bevisst i forhold til en økning av driftstilskuddet fra Sametinget 2005. Bevilgningen fra Sametinget økte, noe som også har betydning for driftstilskuddet fra Troms fylkeskommune jfr. samarbeidsavtalen. Várdobáiki har mottatt prosjektmidler fra Nordland fylkeskommune etter søknad på enkeltprosjekt som rapporteres særskilt prosjekt for prosjekt. Várdobáiki har ikke brukt innsats for å få driftstilskudd fra sine kommunale eiere.

8 Evaluering i forhold til virksomhetsplanen

Várdobáiki har arbeidet målrettet i forhold til vedtatt virksomhetsplan både når det gjelder aktiviteter for barn, unge og voksne. Senteret har lyktes i å få økt driftstilskudd fra Sametinget og Troms fylkeskommune. Senteret har fungerende daglig leder, men ikke foretatt formell tilsetning av daglig leder/direktør som planlagt i virksomhetsplanen. Virksomheten er desentralisert med aktivitet fra Ballangen til Vesterålen i form av kurs og prosjekt. Aktiviteten i Lavangen er avsluttet og språkaktivitet i Bjerkvik er startet opp. Språkaktiviteten i Bjerkvik har ikke hatt ønsket oppslutning og senteret arbeider med å finne en god modell for videreføring aktiviteten i Bjerkvik.

Várdobáiki har i stor grad prosjektbasert virksomhet. De enkelte prosjekter rapporteres og evalueres i egne rapporter til tilskuddsgivere. Prosjektbasert virksomhet gjør at man ikke alltid kan forutse hvilke typer prosjekt som får finansiering, og hvilke tilskudds/prosjektordninger som forefinnes. Følgende er inntil videre ikke igangsatt:

- Informasjonsprosjekt skole ble ikke finansiert og ikke gjennomført.
- Det har ikke lyktes å få fast finansiering til Várdobáiki samiske dokumentasjonssenter og arkiv, bibliotek og museumsvirksomhet.

Arbeidet med planlegging av kulturhus er kommet i gang. Ny virksomhetsplan utarbeides for 2006-2009. Senteret ønsker å være åpen og fleksibel og ta tak i de utfordringer som kommer til senteret.

9 Spesielle utfordringer i kommende periode

Várdobáiki har utarbeidet Virksomhetsplan 2006-2009 som beskriver utfordringer for kommende år. Utfordringen er å sikre senterets drift og få prosjektbasert drift inn i fast finansiering. Det vil også bli fokusert sterkere på å få realisert Várdobáiki kulturhus.

INNHold

1	ÁLGu	18
2	ORGANISAŠUVNNA ČILGEHUS	19
2.1	ORGANISAŠUVDNAKÁRTA	19
2.2	OASUSOAMASTEADDJIT	20
2.3	STIVRA.....	21
2.4	MIELBARGIT	22
3	VÁRDOBÁIKI KULTURGUOVDDÁŠ	23
3.1	DIEHTOJUOHKIN- JA ČUVGEHUSBARGU.....	23
3.2	SÁMI JIENASTUSLOGU DIEHTOJUOHKINPROŠEAKTA	23
3.3	NUORAIÐ SIIDA	23
3.4	DEARVVAŠVUOÐAPROŠEAKTA	24
3.5	BEALLEMUDDUI RUHTADUVVON, MUHTO II ČAÐAHUVVON PROŠEAVTTAT	24
4	SÁMI GIELLAGUOVDDÁŠ	25
4.1	MÁNÁIDDOAIMMAT	25
4.2	GIELLAÐURSSAT JA EARÁ ÐURSSAT	26
4.3	SÁMI LAGAŠRADIOSÁÐÐAGAT	27
4.4	GIELLAMOVTTIDEADDJI KULTURÐOALUT	27
5	SÁMI ÐOKUMENTAŠUVDNAGUOVDDÁŠ	28
5.1	VALÁŠTALLANHISTORJÁ ČOHKKEMBARGU	28
5.2	VUOŠŠANBÁIKI, DIVODEAPMI/MÁÐASATNIN	28
5.3	KVANDAHLPROŠEAKTA	28
5.4	HISTORJÁLAŠ VÁÐJOLEAPMI JA SEMINÁRAISK	29
5.5	VISTESUOJI OVDAPROŠEAKTA.....	29
5.6	EARÁ REGISTRERENBARGGUT.....	29
5.7	MUSEA.....	29
6	VÁRDOBÁIKI ÐUODJEGUOVDDÁŠ	30
7	MÁRKOMÁNÁK SÁMI MÁNÁIDGÁRDI	30
8	VÁRDOBÁIKI KULTUVIESSU	30
9	RUHTADILLI	31
10	MO LEA MANNAN ÐOAIMBAPLÁNA EKTUI	31
11	ERENOAMÁŠ HÁSTALUSAT BOAHTTEVAŠ ÁIGODAGA	31

1 Álgu

Várdobáiki sámi guovddáš lea jagis 2005 ain lasihan guovddáža doaimmaid ja sisdoalu. Dasto lea maid geahčadišgoahtán fas huksenplánaid ja oččodišgoahtán ruhtadeami kulturvissui.

Várdobáiki lea jagis 2005 erenoamážit čalmmustan dokumentašuvdnaguovddáža doaimmaid. Dasa lassin lea oččodan lasi doaimmadoarjaga guovddáža vuodđodoaimmaide. Mánngá plánejuvvon proševtta leat čadahuvvon.

Guovddáža ulbmil lea váikkuhit min guovllu sámi kultuvrra, giela ja servodateallima ovdáneapmái ja seailluheapmái, ja oččodit áddejumi ja ovttasbarggu. Várdobáiki bargá daid sámi ovdánahttin-ulbmiliid ja mihttomeriid mielde mat Sámedikkis ja fylkkasuohkaniin leat Lulli-Romssa ja Davvi Nordlándda várás. Várdobáikki doaimmadoarjaga bokte váikkuhit Sámediggi ja fylkkasuohkanat positiivalaččat oktagaslaš sápmelačča árgabeivvi buorin mánngabealát sámi guovllus.

Mii giitit mielbargiid ja ovttasbargoguimmiid buori jagi ovddas.

Jahkediedáhus lea dárogillii ja sámegillii neahttasiidduin www.vardobaiki.no

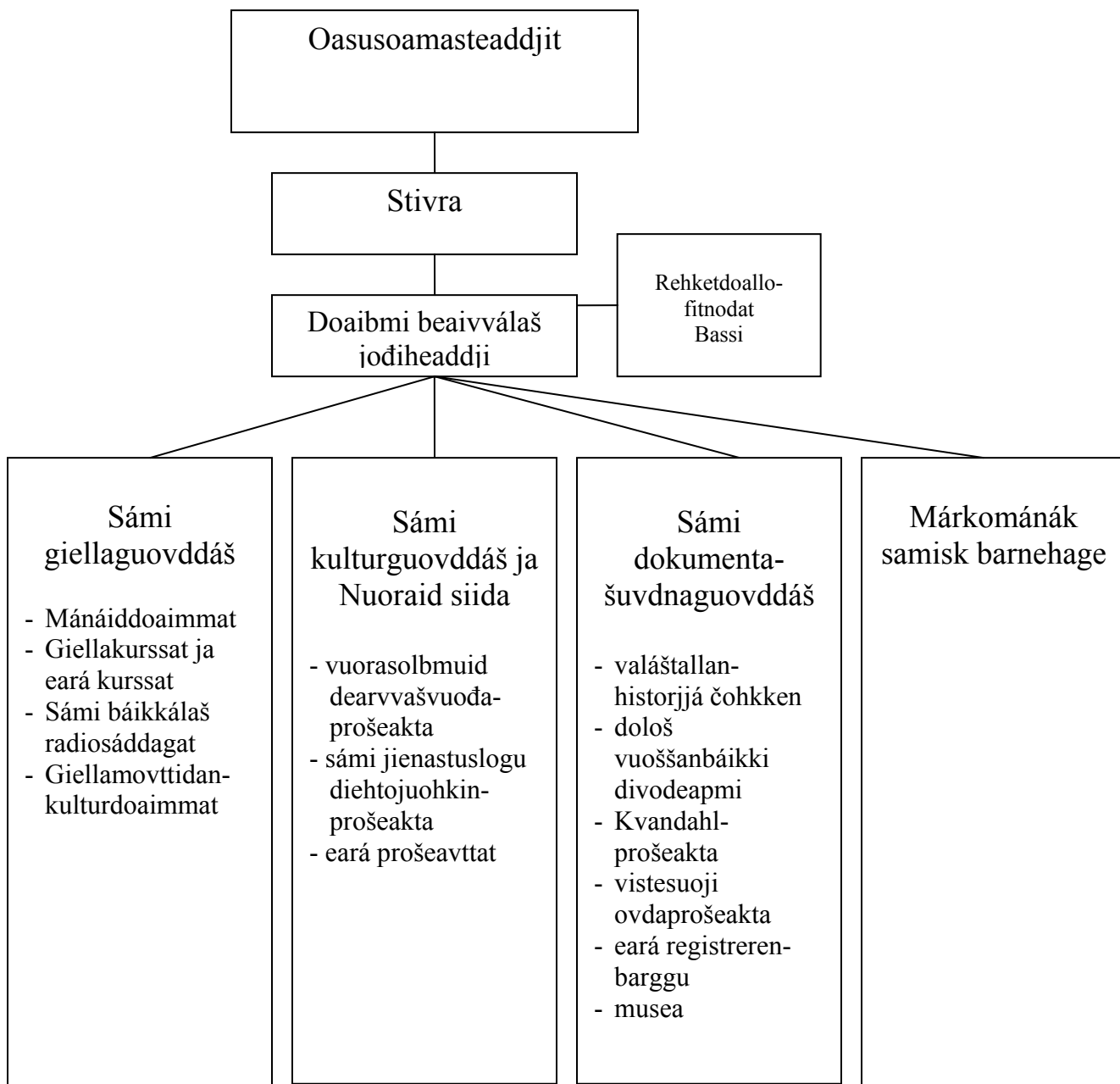
Marit Einejord
Stivrajođiheddji

Kjersti Myrnes Balto
Doaimmi beaivválaš jođiheddji

2 Organisašuvnna čilgehus

2.1 Organisašuvdnakárta

2.2 Oasusoamasteaddjit

Hålogalátti sámesearvi-SFF lea bohtán ođđa oasusoamasteaddjin 2005.
Eará oamasteaddjit leat nugo ovdalge:

Suohkanat:

Bálát suohkan	10 000 r.
Evenášši suohkan	25 000 r.
Rivttát suohkan	5 000 r.
Narviikka suohkan	10 000 r.
Siellát suohkan	2 000 r.
Skániid suohkan	10 000 r.
Dieldda suohkan	10 000 r.

Sámesearvvit:

Bálák sámesearvi
Hålogalátti sámesearvi (SÁL)
Ráhká ja biras sámiiid searvi (NSR)
Inna ja biras sámiiid searvi (NSR)
Loabatáiddi ja biras sámiiid searvi
Loabakáiddi siida (SÁL)
Ofuohta sámiiid searvi
Sálto sámeseibrre (NSR)
Sámi álbmotlihttu SÁL
Stuornjárgga sámenuorak (NSR) (Evenášši ja Skániid nuoraidsearvi)

Eará searvvit/fitnodagat:

Vátnjavári sanitehtasearvi
Harstad RV
Sáttiidvuomi giliovddidanssearvi SABUS AS
Sárahká Sellju AL (oamastit mánáidgárdeviesu)
Skániid girjie AS
Stuoranjárgga sámiiid duodji
Romssa boazosápmelaččaid fylkkasearvi (NRL)

Sullii 50 priváhtaolbmo.

2.3 Stivra

Jahkečoahkkinn 2005 válljii Marit Einejord fas stivrajodiheaddjin jahkečoahkkinnis cuonomanu 15. b. 2005 ja Marit Myrvoll su várrelahtun. Jahkečoahkkinn 2005 válljii ođđa stivramiellahtuid:

Stivramiellahtut vájlejuvvon 2005:
Jardar Jensen, Evenášši
Bjørn Inge Nylund, Ráhkka/Narviika
Olav Andersen, Skánit

Juohkehačča várreláhttu:
Svein Berg, Skánit
Liv Andersen, Ráhkka/Narviika
Arnold Paulsen, Rivttát

Stivramiellahtut válljejuvvon 2004:
Emma-Margret Skåden, Skánit
Ingolf Kvandahl (nubbejodiheaddji), Bálat
Åse Solli, Ráhkka/Narviika

Ole Johan Reinås, Evenášši
Grete Amundsen, Bálat
Jorunn Murberg Spaun, Harstad

Inger Anne Klemetsen fárrii eret guovllus ja siđai beassat luohttámušdoaimmas. Jahkečoahkkinn válljii dasto Jorunn Murberg Spaun Åse Solli várrelahtun.

Stivrras leamaš golbma čoahkkima 15.02, 24.05 og 29.11. Stivra lea meannudan 26 ášši.

Ovddasteamit

Stivrajodiheaddji Marit Einejord lea

- Buktan ovdan Várdobáikki dokumentašuvdnaguovddáža Sámedikki lávdegoddái Sámedikki museadiedáhusa oktavuodas
- Buktan ovdan Várdobáikki Nordlátti kultuvrafylkkaráđi ovddas
- Ovddastan Várdobáikki Romssa fylkkasuohkana sámekonferánsas

Nubbejodiheaddji Ingolf Kvandahl lea

- Ovddastan Várdobáikki Ráhka duodjeásaheami bargojoavkkus. Bargojoavkku barggus ráhkaduvvo sierra raporta
- Oassálastán Nordlátti kulturfylkkaráđi čoahkkinnis
- Ovddastan Várdobáikki Nordlátti fylkkasuohkana sámekonferánsas

Stivramiellahttu Åse Solli ovddastii Várdobáikki Kvandahl muitomarkeremis Bálágis.

2.4 Mielbargit

Jagis 2005 leat 34 mielbargis leamaš bargošiehtadus/barggut Várdobáikkis. Dat dahká oktiibuot sullii 7,5 jahkevirggi. Dáin leat njeallje fásta ollesáiggevirggi. Ruhtajohtu lea sullii 3,5 mill.

Sámi giellaguovddáža jodiheadji lea leamaš Várdobáikki doaibmi jodiheadji. Guovddáš ii leat formálalaččat virgádan beaivválaš jodiheadji danne go ii leat leamaš doarvái doaibmaruhta dasa.

Rehkedoalu fievrrida rehkedoallofitnodat.
Várdobáiki lea fárus IA-fitnodagaid ortnegis.

Ovddasteamit

Doaibmi beaivválaš jodiheadji lea oassálastán

- Evenášši, Dieldda ja Skániid suohkaniid (EDS) kulturdoaibmaplánabarggus
- Čoahkkinnastán Narviikka suohkaniin kulturplána birra
- Čoahkkinnastán Ofuohta strategalaš ealáhusplána birra
- Čoahkkinnastán Márkomeanu sámi festiválain
- Rabas čoahkkimat Ráhka duodjeásaheami birra
- Oahppomátki Skotlándii Evenášši suohkana ovddas
- Nordlátti kulturfylkkaráđiin čoahkkinnastán

Skolpie, Kalvåsen, Ballangen / Skoalpi Bálagis

3 Várdobáiki kulturguovddáš

Várdobáikki doaimmaid juohkit njealji sadjái: Giellaguovddáš, Kulturguovddáš, Dokumentašuvdnaguovddáš ja Mánáidgárdi. Buot doaimmat barget ovttas. Nuoraid siida ja dábálaš kulturprošeavttat gullet kulturguovddáži. Guovddáš ovdána máde mielde stivra mearrida ja daid dárbbuid vuodul maid geavaheaddjit čilgejit.

3.1 Diehtujuohkin- ja čuvgehusbargu

Várdobáiki lea nu go ovdalge bálvaluskantuvra ja juohká dieđuid sámi dilálašvuodaid birra guovllus, ja suovvá sihke sámeservviid ja ovttaskas olbmuid geavahit guovddáža čoahkkinlanja, mángenmášiinna, neahttaoktavuoda ja eará. Sámi fitnodatálggaheaddjit leat mángii geavahan Várdobáikki fálddagaid alceseseaset veahkkin.

3.2 Sámi jienastuslogu diehtujuohkinprošeakta

Gielda- ja guovlludepartemeanta almmuhii prošeaktaruđaid diehtujuohkinkanpanjjaide danne go 2005 lei válgajahki. Várdobáiki čađahii diehtujuohkinprošeavtta mas lei ulbmil lasihit sámi jienastuslogu válgabiies 9 ja 10 – Oarje-Romsa ja Davvi Nordláddi. Ulbmil lei maid lasihit máhtu Sámedikki ja sámediggeválgga birra. Lea ain vejolaš oččodit mángasa sámi jienastuslohkui ja dárbu juohkit dieđuid jienastuslogu birra.

Prošeakta čađahuvvui oalle stuora almmuhusa bokte mánggaid aviissain. Almmuhusas lohpiduvvui veahkki ohcat sámeielat máttuid ja geahččat sáhtta go olmmoš čálihit iežas sámi jienastuslohkui, sohkadutki bokte. Dasa lassin čálii media dáid áššiid birra ja ášši gullui maid sámi TV-Ođđasiin. Gielda- ja guovlludepartemeanta ruhtadii olles prošeavtta. Lea ráhkaduvvon sierra raporta.

3.3 Nuoraid siida

Nuoraid siida lea ovddeš Vuopmegeaži skuvllas Skániid suohkanis. Fálaldat ásahuvvui prošeaktan 2002 ja dasto Várdobáiki válddii Nuoraid siidda dábálaš doaibmabušehtti. Nuoraid siida galgá leat deaivvadanbáiki mas sámi nuoraid identitehta nanusmuvvá ja sii movttiiduvvojit oahppat sáme-giela. Nuoraid siiddas leat iešguhtet nuorat, sihke sii geat leat váldimin ruovttoluotta gielaset ja sii geat eai leat vuos bargagohtán gielain. Go nuorat geavahit min fálddaga, de nanusmuvvá sin sámi identitehtabargu ja beroštišgohtet sámeielas ja sámi kultuvrras.

Guokte nuoraidmielbargi leaba oasseáiggevirggiin ja sudnos lea ovddasvástádus doaimmahit guhtta diimmu rahpanáiggi juohke váhku. Gidđat 2005 ledje huksenbarggut ovddeš skuvllas, ja Nuoraid siida šattai leat gitta guokte mánu.

Teáhterprošeakta mii čađahuvvui gidđat/geasset 2005 geavahii Nuoraid siidda lanjaid hárbjehalla-miidda.

Nuoraid siidda kursat ja doaimmat

Várdobáiki Nuoraid siida lea ovttas Skániid joatkkaskovlláin lágidan sistekurssa ja čoarveduodjekurssa nuoraide. Sámi oahppolávdegoddi (SOL) ruhtadii muhtun muddui dáid doaimmaid.

Nuoraid siidda dábálaš rahpanáiggiin lea maid leamaš gáktegoarrun. Mánja nuora leat goarrumin alcceseaset gávtti dahje luhkká.

3.4 Dearvvašvuodaprošeakta

Várdobáikki dearvvašvuodaprošeakta álggahuvvui 2004 ja loahpahunvu guovvamánu 2006. Prošeavtta vuosttaš oassái lea ráhkaduvvon sierra raporta.

Gidđat 2005 oáččuimet doarjaga odđa dearvvašvuodaprošektii. Dán prošeavtta loahpanit árrat 2006. Prošeavttas lea leamaš prošeaktajodiheaddjivirgi 50%. Dán prošeavttas addojuvvui ruhta guovtti ángiruššansurggiide: dearvvašvuodadeaivvademiid lágideapmái ja dearvvašvuodabargiid fierpmádaga ovdánahttimii. Dearvvašvuodadeaivvadeamit leat leamaš vuoras olbmuid várás ja leamaš oktii mánus. Deaivvademiin lea davvisámegiela čállingiela lohkanhájehallan, lášmmohallan, logaldallan dearvvašvuodafáttá birra ja árbevirolaš borramuš.

Dearvvašvuodadeaivvademiide leat vuoras olbmot viššalit searvan ja hui bures liikon.

Geavaheaddjit leat sávvan ahte Várdobáiki joatkkášii dáiguin deaivvademiiguin. Sámedikki dearvvašvuodaruhta lea ruhtadan prošeavtta dássáži. Prošeavttas ráhkaduvvo sierra raporta.

3.5 Beallemuddui ruhtaduvvon, muhto ii čadahuvvon prošeavttat

Várdobáiki ohcá čadat ja olles áiggi ruđaid sihke stuora ja smávva prošeavttaide; giella-, kultuvra- ja museabargui. Nordlátti fylkkasuohkan lea beallemuddui ruhtadan sámi diehtujuohkinčálloša, kulturkoaffara, čállinkurssa ja eará. Doaimmat čilgejuvvojit boahttevaš jagi jahkedieđáhusas go dat leat čadahuvvon.

Várdobáiki lea jagis 2005 ožžon sávaldagaid searvat universitehta- ja allaskuvladási oahpahussii, dutkan- ja ovdánahttinbargguide sámi pasieanttaid guovdu ja márkomsámi álbmoga guovdu, sohkadutkamii ja ovttasbargui riikarájaid rastá gitta Viesterállásii/Lufuohtái. Guovddázis eai leat leamaš resurssat bargagohtit dáid bargguid.

Sommerfjøs for sau av kvist, Evenes / Sávvzaid gassevieksi, Moskeroggi Evenášši

4 Sámi giellaguovddáš

Giellaguovddáša ulbmil lea bargat sámegeiela ealáskahttimiin min guovllus ja lea álggahan ja čadahán mánnga proševtta dáinna ulbmiliin. Doaimmat leat iešguhtet ahkáhaš geavaheddjiide, geain lea iešguđet giellamáhttu. Muhtun doaimmain lea giellamovttiideapmi sihke bargovuohki ja ulbmil, eará doaimmain lea ulbmil njuolgut gealbolokten. Dás oaidná makkár doaimmat leat čadahuvvon ja lohká veaháš juohke doaimma birra. Muhtun doaimmaide leat ráhkaduvvon sierranas raporttat. Várdobáiki sáddege jahkásaččat sierra raportta Sámediggái Sámi giellaguovddáša doaimmaid birra.

4.1 Mánáiddoaimmat

Várdobáiki sámi giellaguovddáš lea bargan ángirit mánáid giellaoahpahemiin, sihke ovdaskuvlamánáid ja skuvlamánáid. Mii leat čadahán iešguđetge proševttaid main lea leamaš juste giellaoahpahallan ulbmil. Giellaguovddáš veahkeha čadahit proševttaid mat ráhkadit buori oahppanarenaid mánáide.

Teáhterprošeakta sámi mánáidgárddis

Teáhterprošeakta čadahuvvui 2005 ja lihkostuvvui hui bures. Lea čállojuvvon sierra raporta dán proševttas man Sámedikki kulturossodat ruhtadii proševtta. Teáhterprošeavtta ulbmiljoavku ledje dat mánát geain lea sámegeiella ruovttugiellan danne go áigguimet movttidahttit sin geavahit giela maiddái mánáidgárddis. Mis lei maid ulbmil movttidahttit daid mánáid, geain ii leat sámegeiella ruovttugiellan, geavahit oktageardanis sániid ja dadjanvugiid, lávlut ja neaktit sámegeilli. Mii leatge vásihan teáhtera buorin vuohkin mánáide oahpahit giela ja oahpahit geavahit eará giela go muđui lávejit geavahit dábaláš dilálašvuodain.

Erenoamáš giellaáŋgiruššanprošeakta sámi mánáidgárddis

Mii álggaheimmet giellaprošeavtta mas ledje ollu mánngalágan doaimmat, vai sáhttiimet virgáidit bargi gii galgá sierranasat bargat giellaovdánahttimiin. Okta doaibma lei virgáidit bargi guhte lea sámegeielat ja dušše galgá sámástit. Dáinna álggiimet juste go teáhterprošeakta lei geargan. Dán proševtta bokte lea sámegeielas leamaš erenoamáš deaddu beaivválaš hállangiellan bargiid gaskkas. Jos eat livčče ožžon lasi prošektaruđat, de ii livččii vejolaš ná bargat otná dilis. Prošeakta lea hui dárbbášlaš vai mánáidgárdi galgá orrut leamen sámegeielat mánáidgárdin. Lea dehálaš čuovvolit dáid proševttaid ja geavahit gealbbu mii dál lea čoggon. Sámedikki mánáidgárdeprošeaktaruđat ruhtadedje proševtta. Sierra raporta lea čállojuvvon.

Teáhter- ja lávlundoaimmat

Mánáidgárddi teáhterprošeavttas ledje buorit vásáhusat ja danne álggaheimmet astoáigge teáhterdoaimma. Prošeaktaáigi lei geassemánus golggotmánui ja oktiibuot vihttanuppelohkái 5 - 14 ahkáhaš mánát ja nuorat oassálaste. Teáhterprošeakta ráhkadii čájálmasa Márkomeannu festiválas. Teáhterii liiokjedje sihke geahččit ja neavttárat ieš.

Guokte nuorra mielbargi ja okta Bargokantuvrra mielbargi jodihedje proševtta. Lea ráhkaduvvon sierra raporta. Prošeavtta ruhtadedje Sámedikki kulturossodat, Nordlándda fylkkasuohkan ja Várdobáikki iežas doaibmaruhta maid leat ožžon Romssa fylkkasuohkanis.

Gielladoaimmat Sáttiidvuomis ja Ráhkas

Leat unnán báikkit gos sámegiella gullu dán guovllus. Unnán ruovttuin lea sámegiella ruovttugiellan ja danne lea dehálaš ásahit arenáid main lea lunddolaš sámástit. Várdobáiki lea ásahan mánáid ja nuoraid arenaid main gullo sámegiella. Sáttiidvuomis doaibma álggahuvvui jagis 2004 ja lea ovdánan jagis 2005. Oktii dahje guktii váhkus deaivvadit mánát ja nuorat boares Sáttiidvuomi skovlái. Lea maid leamaš hállu álggahit veaháš boarráseappot nuoraide fálaldaga ja dáinna leatge bargamin. Olu olbmot leat searvan. Mánnga buolvva leat deaivvadan, maiddái vuoras olbmot. Lea dehálaš sirdit árbevirolas máhtu vuorraset buolvvas nuorat geardái, ja dovtagohtit oktiigullevašvuoda. Dát lea áidna sámii fálaldat olggobealde skuvlla dán báikkis Skániid suohkanis, ja lea buorre vuodđu joatkit fálaldagain. Leat geahččalan álggahit nuoraiddoaimmaid ja áigut ain dan geahččalit.

Várdobáiki álggahii gielladoaimmaid Ráhkas čakčat 2005. Doaimmat galge leat arena mas mánát gain lea sámegiella skuvllas galge beassat geahččaladdat daid maid leat oahppan. Fálaldat lei soamis kantuvrras guovddáš báikkis Ráhkas. Eai leat bohtán nu gallis. Ferte árvvoštallat fálaldaga ja oaidnit mo dan sáhtašii čuovvolit.

Giellalávgun ovttas vuodđoskuvlla sámegieloahpahusain

Várdobáiki lea váikkuhan ja heivehan 3 giellalávguma Harstad, Skániid, Evenášši ja Narviikka vuodđoskuvlla sámegieloahpahussii ohppiide. Doaibma lea reidejuvvon ovttas Skániid, Harstad ja Evenášši skovlogiiguin/oahpaheaddjiiguin ja Sámegieloahpahusa váhnenserviin.

4.2 Giellakurssat ja eará kurssat

Giellaguovddáža dehálaš doaibma lea leamaš ja lea ain giellakurssaid lágidit, juogo okto dahje ovttas earáiguin. Dá leat kurssat maid leat čadahán jagis 2005.

Ráhka – sámegiela álgokursa 2

Sámegiela álgokursa lea čadahuvvon muhtun muddui guvttiin oahpaheddjiin. Geasset ii lean kursa ja kursa dasto álggahuvvui fas ja loahpahuvvui čakčat. 11 oassálasti álge. Viđas čadahedje vuosttaš oasi, ja golmmas čuvvo loahppaoasi. Kurssa ruhtadi Sámii oahppolávdegoddi (SOL).

Harstad – sámegiela álgokursa 1

Ovcci oasseváldi čadahedje sámegiela álgokurssa. Ruhtaduvvui Sámii oahppolávdegotti (SOL) bokte.

Evenášši – sámegiela álgokursa

Álgokursii ledje dieđihan 11 oasseváldi. Logis álge. Vihtta oasseváldi čadahedje kurssa. Ruhtaduvvui Sámii oahppolávdegotti (SOL) bokte.

Bálat – sámegiela álgokursa

Álgokursa čadahuvvui ovttas Bálat sámiserviin mii lei báikkálaš lágideaddji. Ruhtadeami ordnii Bálat sámisearvi.

Evenášši/Skánit – Vuoras sámeielagiid lohkanursa

Davvisámeigiela ođđa čállinvuogi lohkanursa lea čadahuvvon ovdal dearvvašvuodadeaivvademiid oktii mánus. Buohkat geat bohtet dearvvašvuodadeaivvademiide servet lohkanhárjehallankursii, gaskamearálaččat 20-25 oassálasti juohke háve. Juohke lohkanhárjehallan bistá sullii 20 minuhta. Vuorasolbmot lohket buoret ja buoret ja eambbosat geahččalit lohkgoahtit sámeigiela.

4.3 Sámi lagašradiosáddagat

Várdobáiki evttohii 2004 álggahit fas EDS-lagašradio sámi sáddagiid. Ovdal lei sámi doaimmahus mii barggai dáinna, muhto lei dárbu ahte Várdobáikki giellaguovddáš hálddašišgođii dán barggu ja válddii badjelasas organiseret eaktodáhtolaš resursaolbmuid ja servviid geat sáhttet ráhkadit radiosáddagiid. Várdobáiki lea ieš maid reiden/ráhkadan soames prográmma. Doaimmahus sávváge ahte Várdobáiki searvá eambbo. Sámi lagašradiosáddagat leat dehálaččat sihke guldaleddjiide ja sidjiide geat reidejit/ráhkadit prográmmaid ja lea buorre lassu NRK Sámi Radio sáddagiidda riikkadásis. Nordlatti fylkkasuohkan lea leamaš fárus ruhtadeamen prográmmabarggu.

4.4 Giellamovttideaddji kulturdoalut

Várdobáikki mielas lea dehálaš fállat sámeigielat kulturdáhpáhusaid vai mánát ja nuorat movttáskit váldit ruovttoluotta sámeigiela. Várdobáiki lea vássan jagi leamaš Beaivváš Sámi Teáhtera ja Girona Sámi Teáhter báikkálaš lágidanveahkki.

Inni fjøsgamme i Brenna, Evenes / Vieksesgoađis, Evenášši

5 Sámi Dokumentašuvdnaguovddáš

Min guovllu sámi historjá lea unnán dokumenterejuvvon ja Várdobáiki lea dokumentašuvdnaguovddáša bokte dál čohkkemin, registreremin, dokumenteremin, gáhttemin ja gaskkusteamen guovllu sámi historjjá. Mis eai leat fásta bargit dokumentašuvdnaguovddášis, muhto leat čađahan mángá prošeavtta.

5.1 Valáštallanhistorjjá čohkkenbargu

Evenášši ja Skániid sámi márkogiláziid kulturhistorjjá gáhttendihte leat čađahan valáštallanhistorjjá dokumentašuvdnaprošeavtta; jearahallan olbmuid ja čohkken dieđuid márkogiliid valáštallanservviid birra. Pošeaktabargi lea guhtta valáštallansearvvi guorahallan.

Go čohkkenbargu geargagođii, de leat ráhkkanahhtán historjjá vuosehit/čájehit álbmogii. Vuosttaš lávki lea čállit buot jearhallamiid dihtorii. Dasto lea sáhka almmuhit dáid. Prošeakta čađahuvvo ovttaš Skániid girjie girjelágadusain ja Sámedikki kulturossodat lea ruhtadan prošeavtta oasi.

5.2 Vuoššanbáiki, divodeapmi/máđasatnin

Várdobáikki leat jearran veahkkinn čađahit divodan/máđasatninprošeavtta dološ erenoamáš vuoššanbáikki sihkkarastin dihte dan boahttevaš buolvvaide. Vuoššanbáiki lea reidejuvvon/ráhkaduvvon 1850 Sáttiidvuomis Skániid suohkanis. Dán lea Sámedikki Randi Sjølie ovdal registreren. Návet lea automáhtalaččat suodjaluvvon ja dan fertii divodit vai das galggašii leat árvu. Divodeami vuosttaš oasi leat čađahan 2005 čavčča. Dál livččii vel gárvvistit biippu mii lea dáhki. Sámedikki kulturmuoitoossodat lea dorjon ođasmahttima. Sierra raporta čállojuvvo.

5.3 Kvandahlprošeakta

Henrik Kvandahl Bálagis eret lei oahpaheaddji, sámepolitihkkár ja čálli. Son lei sámepolitihka pionera gii barggai ángirit 1900-logu álgogeahčen. Kvandahl gullevaš historjjá gáhttet ja muitalit lea dehálaš sihke báikkálaš ja oppalaš sámi perspektiivvas.

Kvandahl čálii Sámiid historjjá I-III, allmuhi girjjiid Stállu I-II ja olu girjjit maid eará leat čállán ledje su oamastusas, ja son guđii maid ollu giehtačállošiid maid ieš lei čállimin, muhto ii lean almmuhan. Eerret eará lei čállimin sámi álbmotmuoitočoakkáldaga 1923 ja das leat maid guovllu sámi báikenamat. Čállosat maid su mañisboahhti oamastit (aviisačállosat, almanáhkát, orginála giehtačállosat ja su iežas diŋggat) leat dál šaddan mánggaid mañisbohttiid háldui.

Várdobáiki lea ovttaš Kvandahls mañisbohttiiguin álggahan prošeavtta mii registrere ja čohkke historjjálaš dieđuid Henrik Kvandahl birra. Prošeakta álggahuvvui 2005 giđa ja čohkkejuvvon dávvirat buktojuvvojedje ovdan Kvandahls 140-jagi riegádanávudandoaluin geassemánus. Prošeakta jotkkii 2005 lohppii ja das ledje čohkken- ja registrerenbarggut. Dokumeanttat ja eará mii lea čohkkejuvvon lea buollinsihkkarastojuvvon arkiivaskábes su ruovttubáikkis doppe gos orui. Lea maid áigumuš Kvandahls orrunviesu fas cegget ja čohkkejuvvon dávviriid dahkat olámuttus doppe.

Nordlátti fylkkasuohkan ja Sámediggi leat ruhtdan prošeavtta. Lea čállojuvvon sierra raporta.

5.4 Historjjálaš vádjoleapmi ja seminára

Márkomeannu sámi festivála áigge lágidii Várdobáiki historjjálaš vádjoleami mas lei oahpisteaddji fárus Nordlátti/Romssa fylkkarájás gitta Gállogietti sámi olgomuseai. Vádjoleapmi lei dološ bálgáid mielde. Loabatáiddi giliviesus lei seminára mas lei báikkálaš sámi historjá fáddán. Semináras ledje golbma fáttá: ássan, lotnolasealáhusat ja álbmotlohku/čearddalašvuohta Ufuohtas 1701-1801. Sullii 50 olbmo oassálaste ja liikojedje bures, sihke báikki olbmot ja olbmot geat bohte eará guovlluin.

5.5 Huonas/vistesuodjaleami ovdaprošeakta

Várdobáiki lea čađahan huonas/vistesuodjaleami ovdaprošeavtta. Ovdaprošeakta lea ráhkadan 2-jahkásaš huonas/vistesuodjalanprošeavtta vuđolaš prošeaktačilgehusa. Mii leat dál oččodeamen ruđaid prošeaktii. Sullasaš prošeakta lea álggahuvvon dološ diŋggaid/dávviriid suodjaleapmái.

5.6 Eará registrerenbarggut

Várdobáiki lea bargan ovtas Aslaug Olseniin ja sutnje veahkkin olláshuhtán su dokumentašuvdna ja registrerenbargguid Duorggan ja Osmarkkun Evenáššis.

5.7 Musea

Várdobáiki lea álggahan museaovdánahttinbarggu min guovlus ja lea árrjjálaččat ovdánahttimin Várdobáiki dokumentašuvdnaguovddáža dehálaš aktevran museabarggus. Várdobáiki lea sámi museaforuma oassálastii ja lea gulahallamin Gállogietti sámi olgomuseain ja Evenášši suohkaniin mo Várdobáiki galggašii nannoseappot searvat Gállogietti doaimmaide. Stivra lea ságastallan sámi museaguovvluid ásaheami birra nášunnalaš dásis ja cealkán ahte galggašedje ásahuvvot vitta sámi museaguovllu.

Várdobáiki lea ráhkadan Kvandahl-musea višuvdnačálloša. Čálus ráhkaduvvui maŋŋá go leimmet geahčadan huksensaji ja čoahkkinastán Ingolf Kvandahlain Bálagis.

Øyvann, Skånland / Suolójávri, Skánit

6 Várdobáiki duodjeguovddáš

Ovdeš plánaid mielde, de leage Várdobáiki álggahan barggu áсахit duodjeguovddáša. Várdobáiki lágidii rabas álbmotčoahkkima njukčamánu 17. beaivvi 2005 Ráhkas juste duodjeásaheami birra. Čoahkkimii bohte olusat.

Ásahuvvui bargojoavku mii lea mángii deaivvadan ja lea ráhkadeamen duodjeásaheami vuodu. Bargojoavku lea earret eará čoahkkinastán Narviikka suohkaniin. Bargojoavku galgá buktit sierra raportta.

Ráhkka – Njiskun álgokursa

Ovttas Nissonolbmojoavkkuin Ráhkas lágidii Várdobáiki njiskun álgokurssa Ráhkas. Gávccii oasseváldi serve ja kursaoahpaheaddji bođii ruotabealde. Sámi oahppolávdegoddi (SOL) searvvai kurssa ruhtadeapmái.

7 Márkománák sámi mánáidgárdi

Sámi mánáidgárdi lea Lainttedievás Skániid suohkanis ja das leat Evenášši ja Skániid suohkana mánát. Mánáidgárddi ulbmil lea ealáskahttit sámegiela ja addit mánáide oadjebas gullelašvuoda sámegillii ja sámi kultuvrii. Mánáidgárddis leat 18 sáji 0-6 ahkáhaš mánáide, ja jagis 2005 leat leamaš oktiibuot 15-16 sáji dievva, dasa gullet sihke oasseáigge- ja ollesáiggesajit. Mánáidgárdejodiheaddji gií lea váldimin oahpu jodiha mánáidgárddi ovttas guvttiin veahkkebargiin. Mánáidgárddis lea ovttasbargolávdegoddi mas leat váhnenovddasteaddji, bargiidovddasteaddji ja Skániid suohkana ovddasteaddji. Olav Andersen ovddasta Várdobáikki stivrra ovttasbargolávdegottis.

Várdobáiki lea dan rájes go mánáidgárdi álggahuvvui čalmmustan erenoamážit giellaovdánahttinbargguid ovttas Sámi giellaguovddážiin. Márkománái sámi mánáidgárdi lea searvan guvttiin bargiin Sámedikki spesialpedagogihka gealboloktenprográmmii. Mánáidgárdi ruhtaduvvo nu mo earáge priváhta mánáidgárddit stáhtadoarjagiin, suohkana doarjagiin ja váhnenmávssuin. Márkománák oážžu vel lassin Sámedikki sierradoarjaga.

8 Várdobáiki kulturviessu

Várdobáiki lea jagis 2005 fas bargagohtán duohtan dahkat kulturviessu. Stivrra lea geahčadan mánga guoros viesu ja geahčadan livččii go vejolaš láigut gostege. Stivrra bargojoavku lea dasto geahčadan makkár viesuid sáhtášii oastit, ja ovttas viesu duodalaččat árvvoštallan. Várdobáiki lea ohcan ruđaid ja ožžon ruđaid rievdadit dalá huksenplánid vai heivejit dalá áigái, ja dainna bargguin lea stivrra álgán jur 2005 loahpageahčen.

Sámedikkis lea dál kantuvra Várdobáikkis ja mii leat ságastallan sámi ásahusaiguin livččii go sis miella láigot Várdobáikki kultuviesus kantuvrraid; Sámi dearvvašvuodadutkanguovddáš ja NRK Sámi Radio. Várdobáikki doaibma lassánii jagis 2005 ja dasto prošeaktamielbargiid leat ferten ruovttukantuvrra dohkkehit dahjejuo čohkkát čoahkkinlanjas, ii ge dat leat dohkálaš bargodilli.

9 Ruhtadilli

Várdobáiki lea bargan dainna ulbmiliin ahte Sámedikki juolludan doaibmadoarjja lasihuvvošii 2005. Sámediggi lasihii doaibmadoarjaga, ja dasto maiddái váikkuha dát Romssa fylkkasuohkana doaibmadoarjagii, vrd. ovttasbargošiehtadusa. Nordlátti fylkkasuohkan lea juolludan prošeaktaruđaid maid mii leat ohcan, ja daid raporteret ovttá ja ovttá prošeavtta. Várdobáiki ii leat veadján bargat oažžun dihte suohkaniin makkárga doaibmadoarjaga.

10 Mo lea mannan doaibmaplána ektui

Várdobáiki lea bargan bures doaibmaplána ektui, sihke mánáid-, nuoraid- ja ollesolbmuid ektui. Guovddáš lea ožžon lasi doaibmadoarjaga Sámedikkis ja Romssa fylkkasuohkanis. Guovddáš ii leat virgádan beaivválaš jodiheadji vaikko doaibmaplána olis livččiimet galgan dan dahkat. Doaimmat leat lávdaduvvon Bálagis gitta Viesterállasii kurssaid ja prošeavttaid bokte. Doaimmat mat ledje Loabágis leat heaittihuvvon ja Ráhkkai lea álggahuvvon giellaprošeaktadoaibma. Ráhkas eai leat nu gallis searvan gielladoaimmaide go lei sávahahti, ja ferte árvvoštallat makkár modealla mielde galgá joatkit.

Várdobáikki doaimmat leat eanas prošeaktadoaimmat. Prošeavttat raporterejuvvojit okta ja okta dasa gii lea juolludan prošeaktaruđa. Go olu doaibma lea prošeaktaruđaid duohken, de ii sáhte álo plánet makkár prošeavttaide addo ruhta ja makkár prošeavttat bohtet ohcanláhkái. Dát prošeavttat eai leat vuos ožžon doarjaga:

- Diehtujuohkinprošeakta skuvllaid guovdu ii ruhtaduvvon, ii ge leat biddjojuvvon johtui.
- Ii leat lihkestuvvon fásta ruhtadit Várdobáiki sámi dokumentašuvdnaguovddáša, arkiiva, girjerájus ja museadoaimma.

Kulturviessoplánaiguin leat fas bargagohtán. Ođđa doaibmaplána 2006-2009 lea ráhkaduvvon. Guovddáš áigu leat rabas ja bargagohtit ođđa áššiguin maidda lea dárbu, mađe mielde geavaheadjit dieđihit dárbbu.

11 Erenoamáš hástalusat boahhtevaš áigodaga

Várdobáiki lea ráhkadan Doaibmaplána 2006-2009 mii čilge daid hástalusaid mat guovddášis leat boahhtevaš jagiid. Lea hástalus oažžut doarvái doaibmaruđa ja prošeaktadoaimmaid oažžut fásta doaibman. Mii leat maid áigumin čalmmustit Várdobáikki kulturviesu huksema.